

ብዛዕባ ሕማም ዓሶ (TB) ክትፈልጡዎ ዝግባእ ኩሉ ነገር

ሕማም ዓሶ (TB) እንታይ እዩ?

ሕማም ዓሶ (TB)፣ ብባክተርያ ኣብ ኣየር ዝመሓለለፍ ከቢድ ሕማም እዩ። ዝኹነ ይኹን ሰብ ክጥቃዕ ይኽእል እዩ።

ናይ TB ባክተርያ ምስተተንፍሱ፣ ካብ ሰለስተ ነገራት ሓደ ክኸውን እዩ፡-

- ኣካላትኩም ነቶም ባክተርያ ቅድሚ ጉድኣት ምብጽሖም ይቐትሎም
- ናይ TB ባክተርያ ይሓምምኩም - እዚ ድማ “ሕማም TB” ተባሂሉ ይጽዋዕ
- እቲ ባክተርያ TB ኣብ ኣካላትኩም ብዘይ ጉድኣት ይጸንሕ - እዚ ድማ “ኢንፌክሽን TB” ይበሃል።

ሕማም TB ብብዝሒ ንሳንቡእ (pulmonary TB) ዝጸሉ ኮይኑ፣ ዳርጋ ኣብ ዝኾነ ክፋል ኣካላትኩም ግን ክረእ ይኽእል (extra-pulmonary TB)። ኣብ ሳንቡእ ወይ ኣብ ጉሮር ዘሎ TB ንኻልኣት ይለኽፍ። ሕማም TB እንተ ኣሎኩም - እዚ ድማንጡፍ TB ወይ ብሓዲሩ TB ተባሂሉ ክጽዋዕ ክትሰምዑ ትኽእሉ ኢኹም - ዝያዳ ሕሙም ክትከውኑ ኢኹም ከምኡ'ውን ናብ ካልኣት ከተመሓለፉ ትኽእሉ ኢኹም።

ልሙድ ምልክት

- ሰዓል
- ረስኒ
- ናይ ለይቲ ረሃጽ
- ክብደት ሰብነት ምጉዳል
- ናይ ሽውሃት ምጥፋእ
- ድኻም ምህላው

ምልክታት ሕማም TB

ልሙዳት ምልክታት ከም ሰዓል፣ ረስኒ፣ ናይ ለይቲ ምፅብባቕ፣ ክብደት ምጉዳል፣ ጥምየት ምጉዳል ከምኡ'ውን ድኻም የጠቓልሉ።

ሕማም TB ኣብ ዝተጠቐዐ ክፋል ኣካላት ቃንዛን ምትንትን ከስዕብ ይኽእል እዩ። ሓደ ሓደ ግዜ፣ እዞም ምልክታት ምስካልኣት ናይ ጥዕና ጸገማት ዝመሳሰሉ ክመስሉ ይኽእሉ እዮም። ካብ'ዝኣቶም ንዝሓለፉ ሰለስተ ሰሙናት ወይ ካብኡንላዕሊ ምስ ዝህልወኩም፣ ብዝተኻእለ መጠን ቀልጢፍኩም ናብ ሓኪም ክትከዱ ኣገዳሲ እዩ። ሕማም TB ብጸረ-ነፍሳት መድሃኒት ክሕከም ይከኣል ኢዩ፣ ስለዚ ኣቐዲምኩም ሕክምና ምስ እትገብሩ ቀልጢፍኩም ክትሓውዩትኽእሉ ኢኹም።

ረኽሲ TB

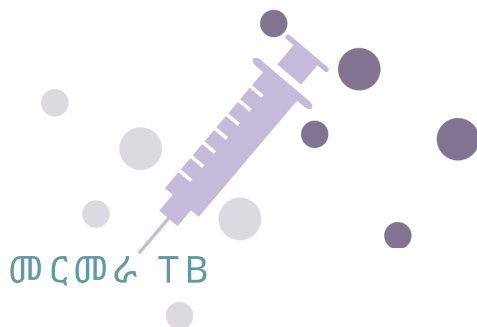
ረኽሲ TB እንተሃልዩኩም - መብዛሕትኡ ግዜ ‘ሕቡእ TB’ ተባሂሉ ዝጽዋዕ - ዝኾነ ምልክታት ዘለዎ ሕማም ኣይስምዓኩምን እዩ፣ TB ድማ ናብ ካልኣት ከተመሓለፈሩ ኣይትኽእሉን። እዚ ዝኾነሉ ምኽንያት ድማ ስርዓተምክልኻልኩም ነቲ ባክተርያ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር ይገብር ስለዘሎ እዩ። እንተኾነ ግን፣ ኣብ ዝኾነ እዋን ብሕማም TB ክትሓምሙ ትኽእሉ ኢኹም፣ ብፍላይ ድማ ናይ ምክልኻል ዓቕምኩም ምስ ዝደክም ወይ ውጥረት ምስ ብጸረ-ነፍሳትምሕካም ነዚ ንምክልኻል ክሕግዝ ይኽእል። እንተዘይተሓኪምኩም፣ ረኽሲ TB ኣብ ዕድመኩም ሕማም TB ናይምኳን ዕድሉ 1 ካብ 10 እዩ።

ብሕማም TB ኣብ ሓደጋ ድዩ ዘለኹ?

በዚ ዝስዕብ እንተድኣ ሃሊዩኩም ዝያዳ ናይ TB ሓደጋ ኣሎኩም፡-

- ምስ TB ልሙድ ናብ ዝኹነ ሃገር ምትእስሳር ኣለዎ
- TB ዘለዎ ወይ ዝነበሮ ሰብ ትፈልጡ
- ስርዓተ ምክልኻልኩም ዘዳኽም ናይ ጥዕና ኩነታት ወይ ኣነባብራ ክህልወኩም
- ኣብ ጽዑቕ ወይ ድኹም ንፋስ ዝኣትዎ መንበሪ ኣባይቲ ይነብሩ
- ኣብ ናይ ጥዕና ወይ ማሕበራዊ ክንክን ምድላው ስራሕ

ዋላ ክታበት BCG እንተገበርኩም ሕጂ ውን ሕማም TB ከማዕብል ይኽእል እዩ - እቲ BCG 100% ውጽኢታዊ ኣይኮነን።

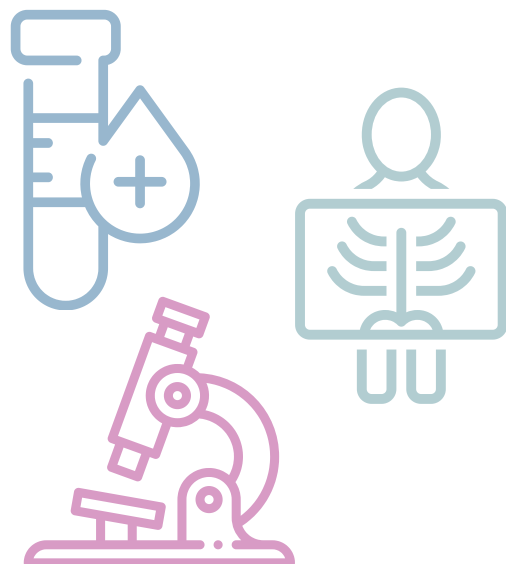

ዝኹነ ምልክታት ሕማም TB እንተሃልዩኩም ወይ ብዛዕባ ረኽሲ TB እንተተሻቂልኩም፣ ቆጶራ ንምርካብ ምስ ሓፈሻዊ ሓኪምኩም ተወከሱ። ሓኪምኩም ብዛዕባ ጥዕናኹምን ዝኹነ ዘጋጥመኩም ምልክታትን ክሓተኩም እዩ። ተወሳኺ ንምርካብ ገለ መርመራታት እውን ክመኽሩ ይኽእሉ እዮም፣ እዚኦም ድማ፡-

- **መርመራ ቆርበት TB ወይ መርመራ ደም፡-** እዚኦም ምስ ባክተርያ TB ርክብ ጌርኩም ትፈልጡ እንተኾይንኩም ንምፍላጥ ይሕግዙ
- **ራጂ ኣፍልቢ፡-** እዚ ሳንቡእካ ምልክታት ሕማም TB ንምርካብ ይምርምር

እዞም ናይ መጀመርታ መርመራታት ኣወንታዊ ውጽኢት እንተድኣ ኣርእዮም፣ ተወሳኺ መርመራታት ንምፍላጥ ክቐርብእዩ። እዚኦም ድማ፡-

- **ዓኽታ መርመራ፡-** ካብ ሳንቡእኩም ወይ ካብ ሳይሮኹም ዝተወሰደ መርኣያ ናይ ሳንቡእ ካብ ባክተርያታት TB ክምርመር እዩ። ኣብዚ ዝረእዞሎ ሕማም TB (pulmonary TB) እቲ እንኮ ተላባዒ መልክዕ ናይቲ ሕማም እዩ። ሓደ ሓደ ግዜ ውጽኢት መርመራንጹር ኣይኮነን፣ ንዝያዳ ልክዕ ውጽኢት ድማ ባህላዊ ፈተና ዝበሃል ተወሳኺ ፈተና እውን ከድሊ ይኽእል።
- **መርመራ ባህሊ፡-** ናሙና ናይቲ ዓኽታኩም ቲሹ ወይ ፈሳሲኹም ናብ ቤተ-ፈተነ ይለኣኽ እሞ፣ ባክተርያ TB እንተሃልይዎ ይርእ። እዚ መርመራ እዚ ኣዘዩ ዘተኣማምን እኳ እንተኾነ፣ ውጽኢት ንውጽኢት ክሳብ ሸሞንተ ሰሙን ክወስድ ይኽእል እዩ።
- **CT፣ MRI ወይ ኣልትራሳውንድ ምርመራታት፡-** እዞም ምርመራታት እዚኣቶም ብባክተርያ TB ክመጽእ ዝኽእል ጉድኣት ኣብ ኣካላትኩም የለልዩ።

ሕክምና TB

ሕማም TB:- ሕክምና ብተለምዶ እንተወላደ ሸዱሸተ አዋርሕ ዝወሰድ ኮይኑ፣ ኣርባዕተ ጸረ-ባክቴሪያ - ሪፋምፒሲን፣

ኣይሶንያዚድ፣ፒራዚናማይድን ኤታምቡቶልን ምውሳድ ዘጠቓልል እዩ። እዞም መድሃኒታት ከም ውልቃዊ ከኒና ወይ ከም ውሁድጽማቕ ከም ቮራክቲቭ (ኣርባዕቲኦም መድሃኒታት)፣ ሪፋተር (ሪፋምፒሲን፣ ኣይሶንያዚድን ፒራዚናማይድን)፣ ወይ ሪፊናህ(ሪፋምፒሲንን ኣይሶንያዚድን) ክወሃቡ ይኽእሉ።

ረኽሲ TB:- ሕክምና ረኽሲ TB መብዛሕትኡ ግዜ ሓዲር እዩ ከምኡ'ውን ካብ ሕክምና ንጡፍ TB ዝወላደ ጸረ-ባክቴሪያ የጠቓልል።

ናይ TB ሕክምና ምውሳድ

መድሃኒትኩም ኣዘውቲርኩም ውሰዱ እዞም ነቲ ምሉእ ክሊ መድሃኒት ምሉእ ብምሉእ ውሰዱ። እቲ መድሃኒትቅድሚ ምዝዛው መድሃኒትኩም ምውሳድ እንተ ኣቋሪጽኩም፣ ሕማምኩም ክኸፍእ ይኽእል ኢዩ፣ TBኹምነቲ መድሃኒት ተጻዋርነት ከም ዝህልዎ ክገብር ይኽእል ኢዩ፣ ወይ ድማ ንሕማም TB ንካልኣት ሰባት ናይምትሕልላፍ ሓደጋ ክውስኽ ይኽእል ኢዩ።

ናይ TB ሕክምና ንምውሳድ ዝሕግዙ ምኽሪታት

- መዓልታዊ ኣብ ተመሳሳሊ ግዜ መድሃኒትኩም ውሰድ
- ኩሉ ግዜ ነቲ መድሃኒት ኣብ ሓደ ቦታ ሓዘዎ
- ሰውናዊ ናይ መድሃኒት ኣደራጃዊ (ዶዝ ቦክስ) ተጠቐም ዝርዝር ሓበሬታ ንምርካብ ካብ ሓኪምኩም ሕተቱ
- ነቲ መድሃኒት ክትወስዱ ዘዘኻኽረኩም ደወል ኣዳልወሎም
- ሓደ ኣባል ስድራቤትኩም ወይ ዓርክኹም መዓልታዊ ክታበትኩም ክትወስዱ ከዘኻኽረኩም ሕተቱ
- ነቲ ናይ TB መድሃኒትኩም ቅድሚ ምግባ ምውሳድኩም እንተወላደ ሓደ ሰዓት ወይ ድሕሪ ምግባኹም ክልተ ሰዓት ክትወስዱ ፈትኑ
- ዘደለኹዎም ክትበልዑ ትኽእሉ ኢኹም፣ ኣልኮላዊ መስተ ግን ክትሰቲዩ የብልኩምን

ሓደ ዶዝ እንተ ኣምሊጡኩም፣ ምስ ዘኪርኩም ቀልጢፍኩም ውሰዱ። እንተኾነ ግን ንዝቐጽል ዶዝኩም ግዜኡ እንተቐሪቡ ነቲ ዝሰኣንኩዎም ዘልሉዎ። ድርብ ዶዝ ፈጺምኩም ኣይትውሰዱ።

ዘክሩ፣ ሓኪም ወይ ነርስ TB ክሕግዩኹም ከምዘለዉ ኣይትረስዑ

ከመይ ጌርኩም መድሃኒትኩም ትወስዱ	ሪፋምፒሲን	ኣይሶንያዚድ	ፒራዚናማይድ	ኤታምቡቶል	ቮራክቲቭ	ሪፋተር	ሪፊናህ
ዝበለጸ ክምጠጥ ከብድና ባዶ እንተኾይኑ እንተወላደ ቅድሚ መግቢ ምብላዕኩም ሓደ ሰዓት ወይ ድሕሪ ክልተ ሰዓት ይወስድ	✓	✓			✓	✓	✓
ምስ መግቢ ይኹን ብዘይ መግቢ ክውሰድ ይኽእል			✓	✓			

ናይ ሕክምና ጎናዊ ሳዕቤናት

ከምቲ ኣብ ኩሎም መድሃኒታት ዝግበር ሕክምና TB ጎናዊ ሳዕቤን ክህልዎ ይኽእል። መብዛሕትኦም ልኡማትን ኣብግዚኦም ዝፍታሉን እዮም፣ ዋላ እኳ መብዛሕትኦም ግዜ ሓገዝ ስለዘሎ እዚኦም ዘሽግሩኹም እንተኾይኖም ምስ ናይ TB ነርሶኹም ወይ ምስ ፋርማሲስት ተዘራረቡ።

ሓደ ሓደ ግዜ ጎናዊ ሳዕቤናት ዝያዳ ከቢድ ክኸውን ይኽእል። እቲ መድሃኒት ሳሕቲ እኳ እንተኾነ፣ ምውቃጥ ቆርበትከስዕብ ይኽእል፣ እዚ ድማ ቆርበት ወይ ኣዲንቲ ብጫ ክኸውን ወይ ንምርኣይኩም ክጸልዎ ይኽእል። ካብዘምለውጥታት ዝኾነ እንተተፃዚብኩም፣ ጽማቕ TB ምውሳድኩም ኣቋርጽ እሞ ብቕልጡፍ ምስ ሓኪም ወይ ነርሶተዘራረቡ፣ ምእንቲ ንሳቶም ከተመሓድሮም ክሕግዩኹም።

ጎናዊ ሳዕቤናት ብመሰረት እቲ እትወስዶ መድሃኒት ኪፈላለ ይኽእል እዩ። ልሙዳት ጎናዊ ሳዕቤናት ነዚኦም የጠቓልሉ፦

ልሙዳት ጎናዊ ሳዕቤናት፦	ሪፋምፒሲን	ኣይሶንያዚድ	ፒራዚናማደድ	ኤታምቡቶል	ቮራክቲቭ	ሪፋተር	ሪፊናህ
ረስኒ (ሕማም ዝስምዓኩም)፣ ተምላስን ተምላስን	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ጉንፋዕ ዝመስል ምልክታት ከም ረስኒ፣ ሰዓል፣ ምድንዛዝን ቃንዛ መላግቦን ዝኣመሰሉ ምልክታት	✓		✓		✓	✓	✓
ረስኒን ምሕርቃምን	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ምውጥዋጥ ወይ ምድናስ		✓		✓	✓	✓	✓
ኣራንሺ ምልካይ ክሳብ ንብዓት፣ ምራቕ፣ ሽንቲን ካልእ ፈሳሲ ኣካላትን - እዚ ጐዳኢ ኣይኮነን ግን ንኮንታክት ሌንስ ክለኽዮ ይኽእል	✓				✓	✓	✓
ምዝንባዕ ወርሓዊ ጽግያት	✓				✓	✓	✓
ውጽኢታዊነት ሆርሞናዊ መከላኸሊ ጥንሲ (ኣፋዊ ከኒና፣ ምትካል ወይ ካልእ) ይንኪ1	✓				✓	✓	✓

ሓበሬታን ደገፍን

ኣገልግሎት ሓበሬታ፦ ብዛዕባ TB ዝኾነ ሕቶ ወይ ስክፍታታት እንተሃልዩኩም፣ **contact@tbalert.org** ኢመይል ወይ ብ **0330 102 2403** ደውሉ። እዚ ቁጽሪ እዚ ትሑት ወጻኢታት ወይ ብሞባይል ክትድውሉ ነጻ እዩ፣ ከከም ውዕልኩም።

ናይ መዛኑ ደገፍ፦ ተምስ ካልኣት ብTB ዝሓለፉ ሰባት ብኢንተርኔት ተዘራረቡ፦ **healthunlocked.com/tb-alert**

ወይ ኢመይል **contact@tbalert.org** ቀጥታዊ ደገፍ ንምድላው ተወከሱ።

